

Lakialoite laiksi liikenteen palveluista

Eduskunnalle

ALOITTEEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ

Lakialoitteessa ehdotetaan muutettavaksi liikenteen palveluista annetun lain (24.5.2017/320) 182 §:n 1 momenttiin lisättäisiin 181 §:n 3 momentissa tarkoitetut seudulliset viranomaiset toimivaltaisiksi viranomaisiksi myös rautatieliikenteessä. Tällä mahdollistettaisiin seudullisille joukkoliikenneviranomaisille toimivalta myös rautatieliikenteessä. Kaukoliikenteestä vastaa edelleen liikenne- ja viestintäministeriö.

Lisäksi 182 §:ään esitetään lisättäväksi uusi 3 momentti, joka tieliikenteen toimivallan tavoin sallii sen, että kunnan, kuntayhtymän tai muun rautatie- ja muussa raideliikenteessä toimivaltaisen viranomaisen hankkima liikenne voi vähäisessä määrin ulottua viranomaisen toimivalta-alueen ulkopuolelle ainakin lähimmälle kaukoliikenteen rautatieliikennepaikalle.

PERUSTELUT

Tällä hetkellä liikenteen palveluista annettu laki säätelee rautatieliikenteen toimivaltaisia viranomaisia tavalla, joka osaltaan estää seudullisen liikennöinnin muodostumista koko maassa ja on epätasa-arvoinen alueiden näkökulmasta. Lisäämällä liikenteen palveluista annetun lain 182 §:n 1 momenttiin 181 §:n 3 momentissa tarkoitetut seudulliset viranomaiset toimivaltaisiksi viranomaisiksi myös rautatieliikenteessä, mahdollistettaisiin seudullisille joukkoliikenneviranomaisille toimivalta myös rautatieliikenteessä. Sujuva liikennöinti mahdollistuisi 182 §:n uudella 3 momentilla.

Seudullisen joukkoliikenneviranomaisen 1 momentissa tarkoitetun sopimusjärjestelyn mukaisesti järjestämä junaliikenne voisi vähäisessä määrin ulottua sen varsinaisen toimivalta-alueen ulkopuolelle, ainakin lähimmälle toimivalta-alueen ulkopuolella sijaitsevalle kaukoliikenteen asemalle asti. Tällöin esimerkiksi Lahden seudun järjestämä junaliikenne voisi ulottua Riihimäen ja Kouvolan asemille asti, vaikka nämä eivät Lahden seudun toimivalta-alueeseen kuulukaan.

Kaukoliikenteestä vastaa edelleen liikenne- ja viestintäministeriö.

Eräät kaupunkiseudut ovat osoittaneet halukkuutta hankkia ja järjestää rautateiden henkilöliikennepalveluja sen lisäksi, mitä liikenne- ja viestintäministeriö valtakunnan tasolla rautateiden henkilöliikennepalvelujen (ts. HSL:n toimivalta-alueen ulkopuolisen rautateiden henkilöliikenteen) järjestämisestä vastaavana toimivaltaisena viranomaisena sopii palveluista rautatieyritysten kanssa.

Useilla seuduilla onkin suunnitelmia lähijunaliikenteestä. Pisimmällä suunnitelmat ovat alueilla, jotka hakivat vuonna 2018 LVM:n lähijunaliikenteen pilottikohteiksi. Esimerkiksi Pirkanmaalla ja Varsinais-Suomessa lähijunaliikenne sisältyy liikennejärjestelmäsuunnitelmaan ja MAL-sopimukseen sekä maakuntakaavaan.

Voimassa olevan lain mukaan alueellinen joukkoliikenne kuuluu toimivaltaisen alueellisen joukkoliikenneviranomaisen vastuulle. Tämä perustuu sekä Euroopan unionin lainsäädäntöön (Joukkoliikenteen palvelusopimusasetus EY 2007/1370) että alueellisen joukkoliikenteen palvelun tarkoituksenmukaiseen järjestämiseen. Suomessa on kuitenkin poikettu tästä periaatteesta rautatieliikenteen kohdalla siten, että vain pääkaupunkiseudulla paikallisen toimivaltaisen viranomaisen vastuulla on myös rautateiden joukkoliikenne. Muualla maassa rautatieliikenteen toimivalta on Liikenne- ja viestintäministeriöllä.

Lakialoitteessa viranomaisen toimivalta rautatieliikenteessä annetaan kaikille joukkoliikenteen toimivaltaisille viranomaisille. Silloin joukkoliikenteen järjestelmäsuunnittelu sekä alueiden käytön suunnittelu ovat kokonaisuudessaan alueiden hallinnassa. Näin tulee mahdolliseksi kokonaisvaltainen kestävä maankäytön ja liikenteen suunnittelu, jossa voidaan käyttää hyväksi kaikkia liikennemuotoja.

Lakialoite tukee hallitusohjelman periaatetta liikenteen kehittämisestä kestäväan ja vähäpäästöisempään suuntaan. Useilla alueilla lakialoite tukee suoraan hallitusohjelman tavoitetta lisätä junaliikennettä vähäliikenteisillä tai käytöstä poistetuilla rataosilla.

Lakialoite tukee myös hallitusohjelman tavoitetta rautateiden henkilöliikenteen kilpailun avaamisessa HSL:n lähiliikenteen kilpailutuksen tuloksien mukaisesti. Lakialoitteen toteuduttua lähijunaliikenteen järjestäminen voidaan tehdä kaikilla alueilla HSL:n mallin mukaan. HSL:n lähijunaliikenteen viime vuonna ratkennut kilpailutus osoitti, että avoimen hankintakilpailun tuloksena yhteiskunnan kustannukset lähijunaliikenteen järjestämisestä vähenivät merkittävästi. Valtion omistama VR voitti kilpailutuksen.

Alueiden vastuulla oleva lähijunaliikenne on ollut toiminnassa ja menestys Ruotsissa jo yli 30 vuoden ajan. Olosuhteet Ruotsissa vastaavat hyvin Suomea sekä aluerakenteen että yhteiskunnan olosuhteiden puolesta. Läänit saivat aluksi käyttöönsä Ruotsin valtionrautateiltä tarpeettomaksi jäänyttä junakalustoa, jonka omistajaksi tuli läänien yhteinen kalustoyhtiö. Junaliikenne paransi alueiden ja pienten kaupunkien elinvoimaa. Läänien yhteinen kalustoyhtiö hankki myöhemmin liikenteen kehityksen ja vakiintumisen myötä uusia junia.

Viranomaisen hankkiman liikenteen ulottaminen vähäisessä määrin toimivalta-alueen ulkopuolelle on tarpeen yhtenäisten palvelukokonaisuuksien ja katkeamattomien matkaketjujen muodostamiseksi. Perustelut ovat samat kuin tieliikenteen tapauksessa, mutta korostuvat rautatieliikenteessä siksi, että junavuorojen reitit ovat usein maantieteellisesti pidempiä kuin tieliikenteen palveluissa.

Lakialoitteen toteutuminen vaikuttaa myönteisellä tavalla yhdyskuntarakenteen eheyttämiseen ja olemassa olevan rakennuskannan kestäväan käyttöön. Maankäytöstä vastaaville viranomaisille tulee mahdollisuus suunnitella maankäytön ja asumisen kehittämistä aiemmasta poiketen myös tukeutumalla rautatieverkkoon. Kaupunkien ulkopuolisen olemassa olevan rakennuskannan käytettävyyys paranee, kun toimeentulon mahdollisuudet kaupunkien ulkopuolella paranevat ja tarve hylätä rakennuksia vähenee.

Liikennejärjestelmässä lakiehdotuksen toteutuminen lisää kestäväan ja päästöttömän tai vähäpäästöisen liikenteen markkinaosuutta. Joukkoliikenteen palvelun ja palvelun kattavuuden

parantaminen ei viime vuosien kokemuksen mukaan vähennä muiden joukkoliikennepalveluiden käyttöä, vaan siirtää matkustamista autoilusta joukkoliikenteeseen.

Lakiehdotus tukee valtion rautatieyhtiön VR-yhtymän toimintaa kauko- ja taajamajunaliikenteen harjoittajana. Seutujen lähiliikenne palvelee syöttöliikenteenä kauko- ja taajamajuniin. Helsingin seudun ulkopuolinen lähiliikenne on uutta junaliikennettä, joka ei kilpaile VR:n tarjoaman markkinaehtoisen kauko- ja taajamajunaliikenteen kanssa, mutta joka tarjoaa myös VR:lle mahdollisuuden voittaa uutta liikennepalvelun myyntiä uusille rautatieliikenteen toimivaltaisille viranomaisille.

Uusi lähijunaliikenne voi korvata osan nykyisistä linja-autoliikenteen reiteistä. Lähijunaliikenne tarjoaa kuitenkin myös uutta kysyntää linja-autoliikenteeseen, joka toimii lähijunien syöttöliikenteenä. Lähijunaliikenne ei voi korvata linja-autoliikennettä palvelualueen laajuudessa, vaan on joukkoliikennettä kokonaisuudessaan tukeva linja-autoja nopeampi alueellisesti rajallinen palvelu, joka tuo joukkoliikenteelle uusia matkustajia henkilöauton käyttäjistä.

Linja-autoalan yrityksille lakiehdotus tarjoaa mahdollisuuden laajentaa toimintaa lähijunaliikenteen palveluntuottajaksi. Toimivaltaisten viranomaisten suunnitelmassa joukkoliikenteen palvelukokonaisuuksia muodostuu mahdollisuuksia hankintakokonaisuuksiin, joissa yhdistyvät linja-auto- ja junaliikenteen matkaketjut ja palvelukokonaisuudet. Näissä on mahdollisuus synergiaetuihin, kun sama yritys tuottaa sekä linja-auto- että junaliikenteen palveluita.

Edellä olevan perusteella ehdotan / ehdotamme,
että eduskunta hyväksyy seuraavan lakiehdotuksen / seuraavat lakiehdotukset:

1.

Laki Laki liikenteen palveluista

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

muutetaan laki liikenteen palveluista (320/2017) 22 luvun 182 §:n 1 momentti ja

lisätään laki liikenteen palveluista (320/2017) 22 luvun 182 §:n momenttiin uusi 3 kohta, seuraavasti:

22 luku

Viranomaisten toiminta

182 §

Palvelusopimusasetuksessa tarkoitetut rautatieliikenteen toimivaltaiset viranomaiset

Liikenne- ja viestintäministeriö sekä 181 §:n 2 ja 3 momentissa mainitut kunnalliset ja seudulliset viranomaiset ovat omalla toimivalta-alueellaan palvelusopimusasetuksessa tarkoitettuja toimivaltaisia viranomaisia rautatie- ja muuta raideliikennettä koskevissa asioissa.

Rautatieliikenteen toimivaltaisen viranomaisen järjestämä liikennepalvelu voi vähäisessä määrin ulottua sen varsinaisen toimivalta-alueen ulkopuolelle.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

Helsingissä 25.02.2021

Joonas Könttä [Keskusta]